

ELŐSZÓ

Évek múltak el azóta, hogy Kecskés Maconkai Ferenc, akkor még bezdáni plébános rendelkezésünkre bocsájtotta újságcikk-gyűjteményét, amely az ország legolvasottabb napi- és hetilapjaiban az elmúlt ötven év alatt megjelent vallásellenes frásokat tartalmazta. Amikor átlapoztuk gyűjteményét, még csak érdekes olvasmánynak tartottuk, a lelkészekkel folytatott beszélgetéseink során azonban spontán került szóba a vallásüldözés, és ez adta az ötletet, hogy a szélesebb olvasóközönség elé tárjunk néhány cikket és megszólaltassuk azokat, akiket ezekben az frásokban súlyos vádakkal illettek. Mindketten olyan korban születtünk, amikor még nagyon ferde szemmel néztek az istenhívó emberekre és igyekeztek lépten-nyomon gáncsot vetni eléjük, gúnyt űzni belőlük. Mire felnőtt emberek lettünk, változott a világ sora. A változások térségünkben, azaz Közép-Kelet-Európában voltak a leglátványosabbak. A gazdasági és politikai átalakulás közepette észrevétlenül nyerte vissza társadalmi jogosultságát a vallási élet. Szinte divatossá vált vallásosnak lenni. A templomokban olyanok is megjelentek, akik az elmúlt évtizedek alatt semmiképp sem lépték volna át Isten házának küszöbét. Mindez csendben zajlott le, szinte alig érdemelt szót, mintha legalábbis a legtermészetesebb dolog lenne, hogy egyszeriben vállalják hitbeli meggyőződésüket azok, akik az elmúlt évtizedek alatt – ha csak tehették tagadták –, vagy legalábbis titkolták. Az új körülményeknek rengeteg kérdést kellett volna a figyelem központjába állítaniuk, vallási ügyekben mégis legfeljebb az elkobzott egyházi vagyon visszaszármaztatása és az iskolai hitoktatás került nyilvános megvitatásra. Míg némely polgári szövetségek és politikai pártok megindították egyes, az elmúlt rendszer által börtönbe vetett, vagy kivégzett emberek életének és tetteinek újraértékelését és a rehabilitációt, sehol nem esett szó arról a sok-sok egyházi személyről, elsősorban lelkészről, akik úgyszintén a volt hatalom áldozatainak tekinthetők. A még élő áldozatokkal, illetve a megboldogultak munkatársaival, hozzá-

tartozóival folytatott beszélgetéseinkből egyértelműen leszögezhetjük, hogy az egyházi személyek elleni koncepciós perekben kulcsszerepet játszott a sajtó, a tömegtájékoztatás. A letartóztatások előtt, vagy közvetlenül utána, a bebörtönzött személyekről terjedelmes újságcikkek jelentek meg, amelyek a tömegek meggyőzését célozták: "Az a pap nem olyan ember volt, amilyenek hittétek! Örüljetez neki, hogy megszabadultatok tőle." Könyvünkkel nem akarunk pálcát törni a vajdasági újságírók némelyikének feje felett, hiszen közülük sokan ma más álláspontot képviselnek írásaikban. Kell, hogy legyen annyi emberi jóindulat és naivitás bennünk, hogy megpróbáljuk elhinni: másként is gondolkodnak. Az is elképzelhető, hogy némely cikk megírásakor hatalmi erők vezették az újságíró kezében a tollat... De ez még nem mentség! Hiszen emberi sorsok dőltek el részben ezeknek az írományoknak köszönhetően. Talán csak az mentesítené újságíróársadalmunk vallásgyalázásban jeleskedő tagjait, ha nyilvánosságra hoznák, hogy mi, vagy ki vezérelte őket annak idején, de legalábbis illene immár bocsánatot kérniük mindazoktól, akiknek valaha durván beleavatkoztak az életébe. Kommentárt nem fűzünk az írásokhoz, az olvasóra bízunk az olvasottak összegzését. E könyv megírásával lehetőséget szeretnénk volna adni mindazoknak a szólásra, akik eltévelyülésükkor nem védekezhettek. Tizenhét személyt szólaltattunk meg. A velük folytatott beszélgetéseket tizenegy terjedelmesebb riportban adjuk közre. Munkánk sajnos távolról sem nevezhető teljesnek. Ennek részben az a magyarázata, hogy a lehetőségeink korlátot szabtak az ambícióinknak, részben pedig az, hogy sokan már nem mondhatják el a maguk igazát. Sokukról csak annyit tudtunk meg, hogy hosszabb-rövidebb ideig börtönbe voltak zárva, de nem akadt, aki adatokkal szolgálhatott volna. Megérzéseinkre támaszkodva és a hallottak alapján merünk csak arra következtetni, hogy egyaránt büntelenek voltak, hiszen valamennyi vádlottak padjára ültetett lelkész egyforma vádak alapján ítélték el. Soha nem mondhatják már el saját igazukat: Szűcs Márton királyhalmi, Kovács József martonosi, Hegyi Pál pétérrévei, Sándor János földvári, Kör-

möczy Ambrus becsei, Gere Vince adai, Vondra Gyula temerini, Fábry Jenő zentai, Buda József újvidéki lelkészek és még ki tudja hányan, akiknek a nevét sem tudjuk. Nem feledkeztünk meg a más nemzetiségű és felekezetű lelkészek üldöztetéséről sem. Őket is ugyanaz az együttérzés illeti meg. Az azonban tény, hogy a legmélyebbre ható érvágást itt, a Vajdaságban a magyar papság szenvedte el. 1944-ben húsznál több magyar lelkésszel lett szegényebb a Vajdaság, elsősorban a Tisza-mente. Őket is, mint az értelmiségiek zömét, több tízezer magyarral együtt, a lehető legkegyetlenebb, normális emberi elmével fel sem fogható módon verték agyon. Az életben maradtakra pedig több évtizedes pellengérré állítás, gyalázás, megalmaztatás várt. Sajnos nem sikerült egyértelmű bizonyítékot találnunk rá, de szinte valamennyi beszélgetőtársunk azt állította, hogy tudomása szerint az első szocialista öt éves terv titkos záradékai között szerepelt a vallás és az egyházak teljes törlése, megsemmisítése. Alaposabb, számadatokkal is alátámasztott mércét állíthatunk az elmúlt évtizedek vallásüldözésének következményeiről, ha sikerül feltérképeznünk az egyházi iskolák felszámolását, valamint az egyházi vagyon elkobzását és eltékozlását is. Szándékunkban áll a jövőben megszólaltatni azokat az embereket is, akik meghurcoltatásnak voltak kitéve hitbeli meggyőződésük miatt.

A szerzők

